

«عباس» به چه معناست؟/ به چه دلایلی به حضرت عباس(ع)، کنیه «ابوالفضل» داده اند؟

مشهورترین کنیه حضرت عباس(ع)، ابوالفضل است. دلایل بسیاری برای انتساب این کنیه به ایشان وجود دارد. در ادامه برخی از این استدلال ها را می خوانید.

مشهورترین کنیه حضرت عباس(ع)، ابوالفضل است. دلایل بسیاری برای انتساب این کنیه به ایشان وجود دارد. در ادامه برخی از این استدلال ها را می خوانید.

پس از این که نوزاد خانه علی(ع) به عرصه گیتی گام نهاد، او را در قنடைه ای نهادند و به دست حضرت دادند. چشم ها منتظر و دل ها بی قرار بود تا ببینند امام، نوزادش را چه می نامد.

آن حضرت نام عباس را را برگزید. عباس در اصطلاح عرب از ماده عَبَسَ به معنای 171#& درهم کشیدن بشره و گرفتگی صورت(1)&؛ است. برخی عباس را به معنای شیری گرفته اند که دیگر شیرها از او می گریزند(2) و برخی دیگر آن را 171#&؛ الاسد الغضبان؛ شیر خشمگین&؛ ترجمه کرده اند.(3)

از آن جا امام علی(ع) از شجاعت و شکوه ایستادگی و پایداری عباس(ع) در پیکار با دشمنان حقیقت آگاهی کامل داشت، او را عباس نامید.(4)

کنیه ابوالفضل

در منابع بسیاری، کنیه حضرت عباس(ع) را ابوالفضل بر شمرده اند (5) که در بین کنیه های ایشان، ابوالفضل (= ابوفاضل، ابوالفضائل) مشهورترین است اما دیگر کنیه های او یا غیر مشهور هستند و یا این که پس از واقعه کربلا حضرت را بدان خوانده اند. در مورد این کنیه بحث وجود دارد که آیا این کنیه واقعی بوده و ایشان پدر فرزندی به نام فضل بوده اند یا اینکه این کنیه اعتباری و در واقع لقبی بوده است که به شکل کنیه به او نسبت داده اند. گفته ها و احتمالاتی در این زمینه وجود دارد که بدان می پردازیم:

نوشته اند در خاندان بنی هاشم هر که عباس نام داشته او را ابوالفضل کنیه می نهادند؛ همان گونه که عباس بن عبدالمطلب و عباس بن ربیع بن الحارث بن عبدالمطلب و ... نیز مکتی به همین کنیه بوده اند(6) که گفته ای مقبول و موجه به نظر می رسد.

برخی دیگر گفته اند این کنیه برگرفته از برتری و فضلی بوده که از کودکی در حضرت نمود فراوان داشته و او را بدان صفت می شناخته اند آن گونه که در سوگ او نیز سروده اند: ابوالفضل یا مَنْ أَسَّسَ الْقُضْلَ وَالْإِبَا أَبِي الْقُضْلُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ لَهُ أَبَا : 171#&؛ ای ابوالفضل! ای کسی که هر برتری و پاکدامنی را بنا نهادی! آیا برای من برتری و فضلی وجود دارد که تو پدر آن نباشی؟ (آیا کسی می تواند فضلی داشته باشد که در تو نباشد)&؛(7) هم چنین در بین اعراب و مسلمانان نیز چنین سنتی بسیار دیده می شده که کنیه افراد را بر اساس ویژگی های آنان می گذاشته اند. آورده اند روزی رسول خدا(ص) شنید که فردی را ابوالحکم می خوانند. پیامبر اکرم(ص) او را نزد خود خواند و فرمود: 171#&؛ همانا حکم [داور] خداست و حکم از آن اوست تو چرا ابوالحکم خوانده می شوی؟&؛ او پاسخ داد: 171#&؛ قبيله ام هر گاه بر سر مسأله ای اختلاف پیدا می کنند نزد من می آیند و من بین آنان داوری می کنم و با صادر کردن حکم خویش اختلاف را برطرف می نمایم&؛(8) پیامبر اکرم(ص) به او فرمود: 171#&؛ چه کار خوبی می کنی؟&؛(8) و این گونه گذاشتن چنین کنیه هایی را بر افراد بدون اشکال دانست.

گذشته از این همه این مطالب، در ردیف فرزندان عباس(ع) نام پسری را به اسم فضل آورده اند(9) اما چون که فضل فرزندی نداشته، احتمال این که نام او از حافظه تاریخ سترده شده باشد، وجود دارد. این مسأله سبب شده که برخی برای توجیه کنیه حضرت عباس(ع) بر مطالبی مانند آنچه گذشت تمسک جویند گر چه هیچ یک از آنها با هم منافاتی ندارد و قابل جمع می باشد. یعنی وقتی در کودکی کسی را ابوالفضل بخوانند در او زمینه هایی هم ایجاد می شود که نام یکی از فرزندان خویش را فضل بگذارد. پی نوشت ها:

- (1). لسان العرب، محمد بن مکرم بن منظور، ج 6، ص 129
- (2). معالی السبطينف محمد مهدی مازندرانی، ج 1، ص 437
- (3). مقتل الحسين(ع)، محمدتقی السید البحر العلوم، ص 310
- (4). معالی السبطين، جلد 1، ص 437
- (5). نفس المهموم، شیخ عباس قمی، ص 332
- (6). بطل العلقي، عبد الواحد بن احمد المظفر، ج 2، ص 9.
- (7). همان.
- (8). همان، ص 10.

